

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Панченко Ю.В., Куклін В.М.

Розглянуто механізм формування стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств. Обґрунтовано комплексний підхід щодо управління інноваційним розвитком промислових підприємств.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. В умовах економічної інтернаціоналізації досвід успішних підприємств свідчить, що інновації та креативні рішення забезпечують довгострокову прибутковість, високі темпи розвитку та виключні конкурентні переваги. Однак кризові тенденції, що породжують нестабільність зовнішнього оточення, а також знижують внутрішній економічний потенціал при неадекватному менеджменті, спричиняють сповільнення та «замороження» інноваційної діяльності. За таких умов інновації залишаються джерелом розвитку лише теоретично та не знаходять своєї практичної реалізації. Важливого значення в цих умовах набувають проблеми формування ефективної стратегії інноваційного розвитку та системи управління інноваційними процесами на всіх рівнях. Вирішення цих проблем обумовлює необхідність розроблення відповідного теоретичного фундаменту та визначення підходів до вирішення завдань інноваційних перетворень.

В умовах кризових явищ в економіці, соціальному і природному середовищах на зміну парадигмі економічного росту у свідомості суспільства формується парадигма сталого соціально-економічного розвитку на інноваційній основі. Це означає, що розвиток суспільства буде відбуватися вже не стільки за рахунок залучення зростаючої кількості виробничих факторів та збільшення обсягів суспільного продукту, скільки на основі їх якісних змін.

Пошук оптимальних стратегій та моделей управління інноваційною діяльністю для окремих галузей економіки постає зараз дуже гострою проблемою, що вимагає якнайшвидшого якісного вирішення з метою розбудови економічної системи України, впровадження передових світових і вітчизняних доробок з цього питання.

Аналіз досліджень і публікацій за темою дослідження даної проблеми. Проблематиці інноваційної діяльності приділяють велику увагу і зарубіжні, і вітчизняні вчені. На сьогоднішній день існує значна

кількість робіт, присвячених різним аспектам інновацій. У їхньому числі роботи таких вчених і фахівців, як: Андрушків Б., Антонюк Л., Бажал Ю., Геєць В., Говоруха Ж., Денисенко М., Добрава Г., Жукович І., Ілляшенко С., Ільєнкова С., Кирич Н., Крилова І., Луциків І., Павленко І., Погайдак О., Резнік Н., Риженко Я., Рижкова Ю., Санто Б., Семиноженко В., Собко О., Харів П., Чухрай Н. та інших. Значна увага в працях цих авторів приділена проблемам ефективного відтворення інновацій та механізмам формування інноваційних стратегій. Саме інновації повинні знаходитися у стратегічних пріоритетах розвитку регіону.

Постановка завдання. Метою цієї статті є поглиблення теоретичного обґрунтування сутності інноваційної стратегії розвитку та визначення особливостей її формування для промислових підприємств, а також розроблення теоретичних та методичних положень управління інноваційною діяльністю цих підприємств.

Викладення основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Орієнтація економіки України на розвиток ринкових відносин, становлення різних форм власності та організація виробництва на фоні кризової ситуації в національній економіці вимагає радикальної реорганізації та активізації економічної політики, в першу чергу інноваційної.

При розробці стратегії одним з головних завдань є визначення перспективних напрямів досягнення цілі інноваційного розвитку промислових підприємств, які б забезпечували максимізацію соціально-економічного ефекту при мінімізації термінів його досягнення в умовах обмеженості ресурсів. Нормативною базою вирішення цього завдання є Закони України «Про інноваційну діяльність» та «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», у яких наведено правові, фінансові та організаційні засади їх формування та реалізації у середньостроковому періоді, та інші економічно і соціально обґрунтовані та законодавчо визнані напрями інноваційної діяльності, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній, конкурентоспроможній, екологічній продукції, високоякісних послугах та збільшення їх експортного потенціалу.

Вважаємо, що при визначенні напрямів розвитку промислових підприємств пріоритет треба віддати територіальному підходу, бо саме він забезпечує у довгостроковій перспективі розвиток регіону. Практика показала, що галузевий підхід має суттєвий недолік: він призводить до виснаження і винищення ресурсної бази, занепаду виробничої і соціальної сфер, як це трапилось, наприклад, з вугільнодобувними підприємствами і шахтарськими містечками. Тому галузевий підхід має бути підпорядкованим регіональним інтересам.

Формуючи стратегію інноваційного розвитку, сучасному підприємству доцільно використовувати комплексний підхід на основі двох складових:

1) ринкової складової, яка передбачає всебічний аналіз зовнішнього середовища підприємства та врахування макрофакторів;

2) ресурсної складової, яка передбачає ефективне використання ресурсів підприємства і оцінку його сильних та слабких внутрішніх сторін.

Із зазначеного випливає, що ефективне поєднання інтелектуальних і матеріальних ресурсів дозволяє зберегти чи розвинути конкурентні переваги на цільових ринках, а відповідно впливає на результативність господарської та фінансової діяльності.

Ринкова складова орієнтує підприємство на розроблення нових продуктивних інновацій, тоді як ресурсна складова орієнтує підприємство на пошук нових технологій виробництва та пошук альтернативних джерел сировини, матеріалів та енергії. Ефективним є їх раціональне поєднання, яке забезпечить підприємству інноваційний шлях розвитку та досягнення конкурентних переваг.

Важливе місце у визначенні напрямів стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств повинно належати аналізу динаміки внутрішньорегіональних і зовнішніх товарних потоків. Саме від зміни співвідношень між обсягами окремих груп товарів промислового і споживчого призначень, які складаються на зовнішньому і внутрішньому ринках, залежать визначення перспективних напрямів структурно-технологічної перебудови промислового комплексу регіону, сталість і економічна самодостатність його розвитку.

Відносними показниками сталого та самодостатнього розвитку промислового комплексу регіону є зростання співвідношення між експортом і імпортом продукції та перевищення обсягів і темпів росту виробництва продукції промислового комплексу регіону над зростанням імпорту за галузями, видами економічної діяльності, групами товарів і послуг. Аналіз зміни цих показників у часі дозволяє виявити важливі тенденції економічного розвитку, рівноваги або деградації промислового комплексу регіону і виявити фази економічного циклу, у якому він знаходиться.

Чим більше обсяг експортно-імпортних операцій, тим більше економічний стан промислового комплексу регіону і регіону залежить від економічних процесів і кризових явищ у зовнішньому середовищі. Проте серед підприємств промислового комплексу регіону є й такі, що здебільшого орієнтовані на задоволення внутрішніх потреб регіону, попит на продукцію і послуги яких є умовно постійним. Такі підприємства менш чутливі до економічних, фінансових, політичних та інших кризових явищ,

особливо якщо вони спираються на місцеві ресурси. Тому їх можна вважати внутрішніми «стабілізаторами» сталого розвитку промислового комплексу регіону і економіки регіону. До них належать, насамперед, інноваційно активні та експортоорієнтовані підприємства харчової та легкої промисловості, ресурсною базою яких є переважно продукція рослинництва і тваринництва регіональних сільгоспвиробників, деякі підприємства машинобудування і хімічної промисловості, а також шляхового і житлового будівництва, з виробництва та розподілу електроенергії, газу та води, підприємства регіональної інфраструктури та інші, які забезпечують умови життєдіяльності регіону.

Тенденції зміни пропозиції цих підприємств залежать від платоспроможного попиту внутрішніх споживачів. Якщо підприємства промислового комплексу регіону збільшують випуск конкурентноздатної продукції, то обов'язково зростає її внутрішньорегіональне споживання й експорт, скорочується імпорт на внутрішніх ринках. При недостатній пропозиції якісних товарів підприємств промислового комплексу регіону на внутрішньорегіональних ринках незадоволений попит компенсується імпортними товарами.

Концепція інноваційного розвитку промислових підприємств України повинна бути спрямована на реалізацію стратегічних національних пріоритетів та програм – підвищення добробуту населення, соціально-економічного розвитку регіонів, розвитку науки й освіти, забезпечення економічної та екологічної безпеки країни.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити головне завдання – сформуванню самодостатню, цілісну інноваційну систему, здатну до розширеного відтворення та саморозвитку на принципах збалансованості. З цього випливає, що основним принципом інноваційного розвитку промислових підприємств України є формування механізму, збалансованого у нерозривній системі використання та відтворення багатогранних ресурсів, який забезпечує взаємоузгоджений рух відповідно до головних стратегічних напрямів.

Структура цілісної системи інноваційного розвитку промислових підприємств повинна охоплювати такі елементи та підсистеми:

- 1) підсистему нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку промислового сектора;
- 2) підсистему обґрунтування та відбору пріоритетних напрямів, формування та реалізації інноваційних проектів регіонального та державного значення;
- 3) підсистему довгострокового прогнозування, стратегічного планування й управління інвестиційним розвитком промислового сектора;

4) регіональні центри інформаційно-аналітичної діяльності й маркетингових досліджень кон'юнктури внутрішнього та зовнішніх ринків промислової продукції тощо.

Виходячи з вищезазначеного, підтримка та регулювання збалансованого сталого розвитку інноваційної діяльності всіх суб'єктів промислових відносин полягає у вирішенні таких завдань:

1) законодавчо створити умови для пришвидшеного розвитку інноваційно-активних економічних зон промислового сектора;

2) запровадити систему податкових пільг, яка буде стимулювати залучення капіталу в промисловість;

3) сформувати середньострокові регіональні програми сталого соціально-економічного розвитку інноваційно-активних економічних зон;

4) здійснювати моніторинг стану інноваційно-активних економічних зон;

5) забезпечити баланс загальнодержавних та регіональних інтересів у інноваційній сфері промислового сектора.

Тому для промислових підприємств доцільно враховувати рекомендації такого характеру:

1) під час розроблення концептуальної моделі інноваційного розвитку промислових підприємств слід дотримуватись балансу інтересів населення, бізнесу й екологічних пріоритетів конкретного регіону, що й визначає генеральну мету концепції;

2) основним принципом інноваційного розвитку промислових підприємств України має бути формування механізму, збалансованого у нерозривній системі використання та відтворення ресурсів, який забезпечує взаємоузгоджений рух відповідно до головних стратегічних напрямів;

3) необхідно інтенсивно розвивати інноваційну інфраструктуру за рахунок визначення об'єктів, які створюються за підтримки місцевої влади;

4) потрібно виділяти у межах промислового кластера підприємства-лідери, які можуть стати локомотивом сектора регіону, а також сприятимуть росту інвестиційної привабливості підприємств, їх конкурентоспроможності. Це водночас додасть нового імпульсу інноваційній діяльності в умовах динамічних цільових напрямків для галузей промислового сектора.

Отже, інноваційна діяльність промислових підприємств, з одного боку, вимагає значних капіталовкладень, а з іншого – ефективної системи нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку промислового сектора.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Підсумовуючи викладений у статті матеріал, відзначимо, що правильно обрана стратегія є результатом і в той самий час ефективним механізмом стратегічного управління, оскільки вона мобілізує використання науково-технічного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, соціального і організаційного потенціалу підприємства у визначених напрямках, що є основою його конкурентоспроможності.

Стратегія структурно-технологічного розвитку промислових підприємств на інноваційній основі може бути реалізована у двох напрямках: забезпечення внутрішньої сталості й самодостатності та сталого розвитку відносно зовнішнього ринкового середовища. Структуризація сукупності усіх ринкових зв'язків за видами економічної діяльності і переліком товарів дозволяє отримати більш точне уявлення про кон'юнктуру ринків, сталість та самодостатність розвитку чи деградацію окремих галузей і виробництв промислового комплексу регіону, уточнювати напрями і розробляти заходи щодо оптимізації співвідносин між обсягами внутрішньорегіонального виробництва і споживання, експортом та імпортом товарів.

Перспективними напрямками подальших розробок з огляду на тему дослідження є створення сприятливих умов та належної державної підтримки для розвитку промислових підприємств.

Література:

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К. : Вид-во «КНЕУ», 2003. – 326 с.
2. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін: [навчальний посібник для вузів] / Ю.М. Бажал // К.: Заповіт, 2000. – С. 240.
3. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України: монографія / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
4. Геєць В.М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання // Інноваційна Україна: Науковий збірник. – 2005. – Вип. 7. – К: НТУ „КПІ”. – С. 38-42.
5. Говоруха Ж.А. Питання розвитку інноваційної діяльності підприємств України / Ж.А. Говоруха // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 – С. 107-115.
6. Денисенко М.П., Риженко Я.В. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації в Україні / М.П. Денисенко, Я.В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10-16.

7. Жукович І.А. Інноваційна діяльність в українській економіці. Сучасний стан та проблеми / І.А. Жукович, Ю.О. Рижкова, Г.М. Доброва // Статистика України. – 2008. – № 1. – С. 24-28.
8. Кирич Н.Б. Інноваційна діяльність підприємств та організацій як метод стабілізації економіки регіонів України / Андрушків Б.М., Кирич Н.Б., Погайдак О.Б. // Вісник економічної науки України. – 2009. – №1 (15). – С. 23-25.
9. Крылова И.К. Формирование конкурентоспособной инновационной стратегии развития предприятия / И.К. Крылова // Реструктуризация промышленных предприятий: материалы Всероссийской научно-практической конференции, 3-5 травня 2005 р., Казань. – Казань: КГФЭИ, 2005. – С. 156-159.
10. Луциків І.В. Інноваційна діяльність в Україні: реалії сьогодення та перспективи розвитку / І.В. Луциків // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 23.
11. Павленко І.А. Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці України / І.А. Павленко; Київ. нац. економ. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2008. – 248 с.
12. Резнік Н.П. Способи активізації інноваційних процесів на промислових підприємствах / Н.П. Резнік // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №10. – С.80-82.
13. Санто Б. Сила інноваційного саморозвиття / Б. Санто // Інновації. – 2004. – № 2. – С. 6-7.
14. Харів П.С., Собко О.М. Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств регіону: [монографія] / П.С. Харів, О.М. Собко // Тернопіль: Економічна думка, 2003. – С. 184.
15. Чухрай Н.І. Товарна інноваційна політика: управління інноваціями на підприємстві : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н.І. Чухрай, Р.О. Патора. – К.: Кондор, 2006. – 397 с.
16. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «ТД «Папірус», 2010. – 624 с.
17. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / [С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др.]; под ред. С.Д. Ильенковой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 327 с.

Abstract

Panchenko Y.V., Kuklin V.M.

Forming of strategy of innovative development of industrial enterprises.

Mechanism of forming of strategy of innovative development of industrial enterprises is considered. Complex approach in relation to a management innovative development of industrial enterprises is grounded.